

NĚMECKÉ KONCEPTY KE SPOLEČNÉ BEZPEČNOSTNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITICE

Civilní dimenze?

Jan Prášil

srpen 2007

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) je nevládní organizace založená za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám a již více než desetileté historii je AMO vnímána jako přední nezávislý zahraničněpolitický think-tank v České republice.

K dosažení svých cílů Asociace:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky bylo založeno v říjnu 2003 jako jeden z hlavních pilířů činnosti Asociace zaměřený na výzkum, analýzu a popularizaci výzkumu v oblasti mezinárodních vztahů a zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky.

Náplní činnosti Centra je přispívat k identifikaci a analýze problémů důležitých pro zahraniční politiku České republiky a její postavení v současném světě. Centrum poskytuje nezávislé analýzy, vytváří prostor pro odbornou i veřejnou diskusi o problémech mezinárodní politiky a navrhuje jejich možná řešení. Činnost Centra lze rozdělit do dvou základních, vzájemně provázaných oblastí: výzkumu a expertní analýzy na straně jedné a prostředkování politického a odborného dialogu na straně druhé.

Tato studie je nezávislou analýzou autora. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

ÚVOD

Výzvy Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU (SZBP) ztroskotávají na dlouhodobé nelibosti členských států delegovat zahraničněpolitické a bezpečnostněpolitické otázky na evropskou úroveň a financovat modernizaci svých armád. SZBP je sensiblní politická oblast, která silně zasahuje do jádra státní suverenity. Dvě mezinárodní události byly v posledních letech důvodem k neshodám: ústavní Konvent a válka v Iráku. Dvě události, které postavily EU před otázku, co vlastně má z SZBP být. Dvě krize, které však mohou sloužit jako katalyzátor dalšího vývoje.

Od 70. let se v Evropském společenství (ES), resp. EU, konaly pravidelné konzultace ve všech důležitých otázkách zahraniční politiky. Nejprve ve formě Evropské politické spolupráce (EPS), která se kvůli stále se zvyšujícímu počtu úrovní po politických událostech roku 1989 přetváří z neformální roviny přes v roce 1993 vzniklou SZBP, až do dnes již plně fungující Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP). Německo, srostlé s evropskou integrací jako málokterý jiný stát, opakovaně prosadilo své národní zahraničněpolitické vize také na úrovni SZBP, současně s Francií významně přispělo k jejímu vývoji a stalo se v 90. letech „motorem“ integrace v oblasti bezpečnosti a obrany. V této oblasti se dá mezitím konstatovat vyhasnutí tohoto motoru, možná právě kvůli zvláštní roli, kterou Německo ve své evropské politice hraje.

CIVILNÍ MODEL JAKO NORMA

Koncept civilní moci se vyznačuje stále se zvětšující společenskou provázaností a racionalizací, zapojováním se do supranacionální struktury, ve které „společné normy, hodnoty a myšlenky tvoří zahraničněpolitickou samozřejmost.“¹ To neznamená, že civilní moc nestleduje národní zájmy. Ty však podléhají vlivu přesně určených norem a jsou svázány se zájmy ostatních států. To samé platí také pro vývoj a nasazení vojenských kapacit. Civilní moc jedná kolektivně – usiluje o výsledky mezinárodní spolupráce, a to podle dlouhodobých linií, jakými jsou „usměrňování a ohraničování organizovaného použití síly při řešení národních a transnacionálních konfliktů; zvyšující se uplatňování práva a nařízení v mezinárodních vztazích; zesílení multilaterální spolupráce a vytvoření rozhodovacích procesů k široké legitimizaci mezinárodního řádu; usměrňování řešení konfliktů se zvláštními principy pro použití vojenské moci.“²

Spolková republika Německo se svou tradiční sebekontrolou, bývalým kancléřem Kohlem proklamovanou politikou zodpovědnosti (Verantwortungspolitik), resp. spolkovým ministrem zahraničí Genscherem vedenou mírovou politikou (Friedenspolitik) a silnou evropskou politikou, dlouhodobě představuje uvedený model. Tomu odpovídají i zahraničněpolitická rozhodnutí ve strukturách EU. Německé pojetí multilateralismu je orientované proti hegemonii, s jejíž historickou dimenzí se německá politika zodpovědnosti (jako protiklad k mocenské politice) musí stále vyrovnávat jako s normou. Berlín opět usiluje o udávání směru v mezinárodní politice, od klasických mocností se odlišuje národní „civilizací“, kterou prosazuje i na mezinárodní úrovni.

Po politických událostech roku 1989, následném znovusjednocení a nových podmínkách v mezinárodním systému nebylo jasné, jakým směrem se německá zahraniční politika vydá, a zda vůbec

---

¹ Knut Kirste, Maull, Hans W.: Zivilmacht und Rollentheorie, in: Zeitschrift für Internationale Beziehungen, 2/1996, S. 297

² Knut Kirste, Maull, Hans W.: Zivilmacht und Rollentheorie, in: Zeitschrift für Internationale Beziehungen, 2/1996, S. 298

má nadefinované své zájmy. V roce 1949 deklarovaná civilní profilace Spolkové republiky se po konci bipolarity ocitla na novém začátku. V jejím vývoji v 90. letech se často diskutovalo o tom, zda vůbec německá zahraniční politika a evropská politika zůstala ještě civilní. Sjedené Německo získalo jako největší evropský stát na sebevědomí. Jeho zahraničněpolitická doktrína ale nadále zůstala poznamenána sebeomezováním, které bylo v Německu, stejně jako v zahraničí interpretováno jako strach z moci. Tato pozitivně působící orientační linie zahraniční politiky se stala charakteristickou i pro novou německou zahraniční politiku a dá se vysvětlit jako „čtyřicetileté pouto vlastní historie“³. Tento koncept civilní mocnosti obsahuje rolové chování typu: „Už nikdy válka“, „Nikdy více sami“, „Skepe vůči vojenským nástrojům“.

„CIVILIZACE“ VS. MILITARIZACE

Německá zahraniční politika se v letech 1990 až 1993 nacházela ve fázi sebehledání: rétorice zapojování se a komunitarizace (Vergemeinschaftung) odporovalo introvertní jednání v případě války v Zálivu a konfliktu v bývalé Jugoslávii, které vyvolalo nedůvěru u mezinárodních partnerů. Logistická a finanční podpora, stejně tak jako odmítavý postoj k vojenské pomoci v Zálivu 1990/91 přinesly německé politice přezdívku „diplomacie šekové knížky“⁴. Samostatné jednání v procesu uznání Slovinska a Chorvatska postavilo Německo do izolované pozice. Spolkové vládě se však podařilo přesvědčit skrze Badinterovu komisi⁵ také ostatní vlády ES. Tento akt sice odporoval koncepci společné politiky, v samotné německé evropské politice v EPS však nedošlo ke změně kurzu. Německo zastávalo dvojí roli, jednak roli zprostředkovatele mezi britskými a americkými zájmy a francouzskými ambicemi a současně roli centrálního aktéra SZBP. Zahraniční politiku Německa v 90. letech můžeme označit jako

---

³ Schmalz, Uwe: Deutschlands europäisierte Außenpolitik, Kontinuität und Wandel deutscher Konzepte zur EPZ und GASP, Wiesbaden 2004, S. 145

⁴ Schmalz, Uwe: Die europäisierte Macht – Deutschland in der europäischen Außen- und Sicherheitspolitik, in: Schneider Heinrich, Eine neue deutsche Europapolitik? Rahmenbedingungen-Problemfelder-Optionen, Berlin 2001, S. 537

⁵ Ta posuzovala mezinárodní uznání jednotlivých republik, otázky nástupnictví a hranic, doporučila uznat Slovinsko a Makedonii (Chorvatsko a Bosnu a Hercegovinu pouze s výhradami)

kontinuální, především díky zesilujícímu zaplétání se celé vládní agendy do evropských politických procesů. Kontinuita se váže na čtyři desítky let zkušeností se spoluprací v ES a dvě desítky let v EPS. Z ratifikačních jednání ve Spolkovém sněmu v 90. letech je navíc patrné, že se mezi národními a evropskými zájmy prakticky nerozlišovalo. Srůstání národních a evropských zájmů a současně silnější důraz na národní zájmy nestojí v protikladu ke konceptu civilní mocnosti. Naopak bylo jasně viditelné kompromisní úsilí vyvíjející se německé zahraniční politiky o evropskou federaci a supranacionální SZBP.

Německá zahraniční politika byla a je evropeizovaná, SZBP je její centrální bod, který je zohledňován a uplatňován také při ostatních unilaterálních a multilaterálních jednáních. Ve srovnání s Velkou Británií nebo Francií sledovalo Německo nejradikálnější vizi spojené Evropy, která „zcela transformuje vestfálský státní systém“.⁶ Během německého předsednictví Západoevropské unie (ZEU) v roce 1992 byla ZEU přetvořena v organizaci zaměřenou na krizový management a Německo usilovalo o její institucionální spojení s EU. V oblasti SZBP se Německo angažovalo zvláště silně pro zavedení rozhodování kvalifikovanou většinou a zároveň tak pro silněji integrovanou SZBP. Proti tomuto návrhu se však postavila většina členských států, vedená Francií. Úmysl zesílené komunitarizace byl prosazen např. zavedením Vysokého zmocněnce SZBP, čímž měla být SZBP posílena také navenek. Nově definovaným hlavním zájmem Německa se za křesťansko-liberální koalice stala stabilizace střední a východní Evropy – pokus najít odpovědi na rizika a bezpečnostní hrozby z tohoto regionu. Tyto snahy vyústily v návrh společné východní politiky EU na zapojení asociovaných států střední a východní Evropy do SZBP a návrh realizace „Nového Marshallova plánu“⁷ k posílení konkurenceschopnosti východu. V rozporu s francouzským návrhem rychlého prohloubení integrace a britského návrhu rychlého rozšíření, se Německo zasazovalo o kombinaci obou přístupů.

---

⁶ Aggestam, Lisbeth: A European Foreign Policy? Role Conceptions and the Politics of Identity in Britain, France and Germany, Edsbruk 2004, S. 205

⁷ „Nový Marshallův plán“ poprvé v roce 1989 navrhl na konferenci v Postupimi George Soros, po dlouhých diskusích a neochotě západu se jej účastnit odmítly i USA v roce 1997 definitivně plán podpořit.

Se změnou vlády v roce 1998 stálo Německo v mezinárodním prostředí před otázkou, zda se zahraničněpolitické koncepty vlády Schröder/Fischer, které kvůli nedostatečné profilaci vzbuzovaly značnou skepsi, radikálně změni a popř. jak. Jak se záhy ukázalo, nedošlo změnou vlády k markantní změně a německá zahraniční politika byla vedena i nadále ve smyslu civilní mocnosti. SZBP jako jediné oblasti EU, byla v koaliční smlouvě věnována vlastní kapitola s cílem rozšířit rozhodování kvalifikovanou většinou a bezpečnostní a obrannou dimenzi posílit o civilní kapacity. Hlavní zájem ještě silnějšího integračního zapojení Německa a vývoje evropských sil mohla spolková vláda demonstrovat během summitu v Kolíně v roce 1999 např. v nadefinování první společné strategie pro bilaterální vztahy mezi EU a Ruskem. Kancléř Schröder poukazoval na to, že „věrohodné a účinné zastupování zájmů navenek (...) je možné pouze na evropské úrovni.“⁸ Díky dvojitému předsednictví v EU a ZEU mohlo Německo působit jako iniciátor vývoje EBOP a integrace ZEU do EU. Pro Fischera znamenala SZBP vlastní smysl evropské integrace po dokončení hospodářské a monetární unie a dosažení zahraničněpolitických zájmů viděl pouze ve spojení s partnery. Jako nejužší partner v oblasti SZBP stála při červeno-zelené koalici v oblasti SZBP/EBOP Francie, oba státy byly označovány za „motor integrace“ a dokazovaly, že bez vzájemné spolupráce se nezdaří žádný evropský projekt. Zlom přišel s francouzsko-britským návrhem dynamizace EBOP na summitu v St. Malo v prosinci 1998, který nechal Německo pozadu. Při vládní konferenci v roce 2000 došlo k praktickému vyřazení Německa z integračního prvenství, kvůli nedostatečné aktivitě a restrukturalizaci spolkové armády. Německo se tak angažovalo jen v rozvoji SZBP. Podnět k vyhasnutí německo-francouzského motoru dal začátkem roku 2002 první společný návrh reformy Rady kancléře Schrödera a britského premiéra Blaira. Po odchodu vlády Schröder/Fischer z německo-francouzského tandemu nevyšly již žádné evropské impulzy. Německý multilateralismus zčeřila rusko-německá iniciativa stavby plynovodu Nord Stream z roku 2005, kterou sice na německé straně plánují soukromé společnosti (E.ON a BASF Wintershall), ale díky obejití tranzitních zemí Polska a Ukrajiny zasahuje do oblasti SZBP. Díky zájmu EU na diverzifikaci energií byla stavba od počátku Unii podporována, odpor vyvolala především u Polska, které zároveň odmítlo napojení na plynovod. Tvrdá kritika zazněla z Estonska, Litvy, Lotyšska a Švédska, zablokování stavby však žádná země neiniciovala.

---

⁸ Schmalz, Uwe: Die europäisierte Macht – Deutschland in der europäischen Außen- und Sicherheitspolitik, in: Schneider Heinrich, Eine neue deutsche Europapolitik? Rahmenbedingungen-Problemfelder-Optionen, Berlin 2001, S. 576

Konfrontace červeno-zelené vlády s bezprostředně po jejím nastoupení vypuknuvšími mezinárodními krizemi a konflikty, vyvolala debatu o civilní dimenzi německé zahraniční politiky. Vláda poprvé od znovusjednocení začala otevřeně mluvit o tom, že nebude zamlčovat své zájmy a bude za nimi pevně stát. Bez odpovídajícího mandátu Rady bezpečnosti OSN se spolková armáda účastnila operací NATO v Jugoslávii a Afghánistánu. Mírová dohoda o ukončení konfliktu v Kosovu znamenala pro Fischera úspěch SZBP. Během jednání o EBOP kladla vláda velký důraz na výstavbu civilních kapacit. Válka v Iráku znamenala pro německou politiku střet s neefektivitou SZBP, když se kvůli alianci USA s Velkou Británií ukázalo evropské řešení jako vyloučené. Evropa byla rozdělená, Německo usilovalo o nátlak na americkou politiku a odmítalo zapojení v důsledku svého konceptu civilní moci. Silný nátlak na USA by byl možný pouze prostřednictvím SZBP, Německo však neiniciovalo společný postup a přispělo tak také k utlumení SZBP/EBOP. Vehementně formulované „ne“ k válce v Iráku radikálně zhoršilo německo-americké vztahy, které se stabilizovaly teprve za vlády velké koalice Merkelová/Steinmeier.

Na základě mandátu Spolkového sněmu z prosince 2001 přispívá Německo v současné době 3500 vojáky v misi ISAF v Afghánistánu od roku 2002 k mezinárodní bezpečnosti jako spolehlivý spojenec. Za civilní charakter své mise a údajnou neochotu zapojit se do operací mimo své pole působnosti na severu země je ze strany USA silně kritizováno. V listopadu 2004 odsouhlasil Spolkový sněm účast armády na operaci EUFOR Althea v Bosně a Hercegovině, která převzala úkoly mise SFOR. Nasazeno zde zůstává 235 německých vojáků.

Vládní období koalice Merkelová/Steinmeier probíhalo od samého počátku v roce 2005 relativně klidně, poznamenané však zostřenou mezinárodně politickou situací, ve které proti sobě stojí rozšíření terorismu a role USA jako „neo-imperiální a sebeopravňující se moci.“⁹ Zahraniční politika je vedena kontinuálně a její hlavní charakteristikou zůstává skepse vůči vojenským řešením konfliktů. V květnu 2006 stálo Německo před rozhodnutím, zda podpořit nasazení svých vojáků v misi EUFOR

---

⁹ Hacke, Christian: Deutsche Außenpolitik unter Bundeskanzlerin Angela Merkel, in: Aus Politik und Zeitgeschichte, Heft 43/2006, S. 32

RD v Kongu k zajištění prvních svobodných voleb. Po vlně kritiky napříč politickým spektrem, která považovala misi pouze za záminku k vyzkoušení akceschopnosti nástrojů EU a k navyknutí občanů EU na militarizaci Unie, bylo čtyřměsíční nasazení 780 vojáků v Kinshase většinou Spolkového sněmu schváleno.

Ohnisko německých integračních snah se nachází ve výstavbě SZBP/EBOP, Berlín však již není motorem integrace. Lze vycházet z toho, že efektivní prostor pro nastartování integračního motoru francouzsko-německé spolupráce se vyvine díky změně v prezidentském úřadu ve Francii. Rok 2007 připravil velké koalici mnoho výzev a šanci zaujmout jednoznačně profilovanou pozici během dvojitého předsednictví Německa v EU a G8. Německé předsednictví Rady v první polovině roku 2007 ukázalo ve svém programu rozhodnutí se v souladu s Evropskou bezpečnostní strategií z roku 2003 zasazovat o efektivnější a koherentní zahraniční politiku a intenzivnější spolupráci mezi EU a OSN v oblasti krizového managementu. V oblasti SZBP se Německo vyslovilo pro silnější kompetence vysokého zástupce, který převezme předsednictví při řadě setkání EU s třetími státy.¹⁰ Zároveň se Berlín opětovně vyjádřil pro nutnost vzniku efektivních evropských jednotek s poukazem na jejich civilní dimenzi. Díky tvrdému vyjednávání a nalezení konsensu v otázce reformní smlouvy dopomohlo německé předsednictví k přenesení nejdůležitějších zahraničněpolitických bodů Konventem navržené Ústavy do nového smluvního textu. Navýšení kompetencí vysokého zástupce pro zahraniční a bezpečnostní politiku a vytvoření vlastního úřadu dává SBZP/EBOP nové rozměry.

CIVILNÍ CHARAKTER S OSTRÝMI ZUBY?

Již v roce 1990 iniciovalo Německo společně s Francií v dopise předsedovi Evropské Rady Haugheyemu vytvoření Politické unie, neobsahující tehdy žádnou specifikaci obsahu. Když nizozemské předsednictví

---

¹⁰ viz. Program předsednictví <http://www.eu2007.de/includes/Downloads/Praesidentschaftsprogramm/EU-P-AProgr-d-2911.pdf>

v září 1991 přišlo s návrhem smlouvy, která integruje strukturu a SZBP do Smlouvy o ES, postavilo se Německo proti. V Maastrichtu se našel minimální konsensus, SZBP zůstala na úrovni suverénních států s odpovídající nízkou závazností, nedošlo k zavedení strategie, či akčních nástrojů, a to kvůli chybějící potřebné politické vůli, kdy každý členský stát hájil odlišné zahraničněpolitické tradice a zájmy. Velká Británie se stavěla proti nové SZBP, Německu se nepodařilo prosadit její civilní dimenzi. V jednáních o Amsterdamské smlouvě se vzdalo představy o silnější komunitarizaci a přesunulo svůj hlavní zájem na východní rozšíření EU, které se stalo hlavním bezpečnostně politickým zájmem. Současně usilovalo o silnější pozici Rady, přestože by tímto byl posílen její mezivládní charakter. Podporován byl také zavedený nástroj společné strategie, který mohl rozhodováním kvalifikovanou většinou efektivně a rychleji pomoci komunitarizaci. S platností Amsterdamské smlouvy v roce 1999 byl zaveden úřad vysokého zástupce pro SZBP, v souladu s německým zájmem, který v něm spatřoval spolupracovníka předsednictví. Smlouvou byly do SZBP integrovány tzv. petersbergské úkoly a řešení krizí za použití vojenských prostředků se tak stalo součástí agendy Unie. V porovnání s Francií však Německo zůstalo skeptické vůči jakémukoli použití sil a poukazovalo na to, že zavádění vojenské dimenze ztíží společnou politiku.

S Blairovou vládou se britská zahraniční politika značně evropeizovala a usilovala na britsko-francouzském summitu v St. Malo v roce 1998 o výstavbu evropských obranných komponentů. Tím začíná britsko-francouzské sblížení, které pomalu, ale jistě dává vyhasnout německo-francouzskému integračnímu motoru. Německému předsednictví Rady v první polovině roku 1999 se podařilo dostat své profilaci a prosazovat civilní zahraniční politiku na úrovni EU. Jedním ze čtyř bodů programu byl vývoj EOBP a posílení zahraničněpolitických a bezpečnostněpolitických schopností Unie, přičemž se podařilo vojensko-politický projekt navržený v roce 1998 Velkou Británií rozšířit o civilní dimenzi, o policejní sbory, soudce a státní zástupce. Britsko-francouzskou iniciativu pozvedlo Německo na zasedání Evropské rady v Kolíně nad Rýnem na evropskou úroveň a Rada se vyslovila pro prostředky k autonomnímu jednání v oblasti krizové prevence a řešení konfliktů, což odpovídalo německému zájmu. Kancléř Schröder se osobně vehementně zasazoval o urychlení práce na projektu společné vojenské jednotky s cílem redukovat vojenské vybavení, posílit civilní komponenty, zlepšit další integraci členských států a posílit spolupráci v krizové prevenci.

Během zasedání v Helsinkách v roce 1999 došlo k v oblasti SZBP k průlomům, podařilo se zavést rozhodnutí Rady z Amsterdamu a Kolína do praxe, začala výstavba vojenských kapacit. Splnily se tak tzv. petersbergské úkoly, připraveny byly humanitární úkoly, záchranné akce a mírotvorná opatření, ale žádná bojová nasazení k vynucení míru. Při hledání cíle nevojenských akcí (stanovených v prvním základním strategickém dokumentu, který definuje hlavní bezpečnostně politické výzvy a hrozby) hrálo Německo aktivní roli, především, co se humanitární pomoci týče, koordinačních nástrojů pro Úřad pro humanitární pomoc Evropského společenství, pomoc při katastrofách, stanovení civilních a policejních sil, úloh při obnově po konfliktu a znovuvýstavbě vůbec.

Během zasedání v portugalském Santa Maria de Feira v roce 2000 byly konkretizovány vojenské a nevojenské aspekty řešení krizí a definovány cíle v civilní oblasti. Hlavní důraz byl stanoven na civilní krizový management, policii, posílení právního státu a ochranu před katastrofami. Přestože SZBP v Nice v roce 2000 představovala nekontroverzní okrajové téma, došlo k velkým pokrokům v EBOP. Podle německé představy mělo praktické zřízení bezpečnostní a obranně politické dimenze být prioritní před debatou o změně smluv, která nebyla nazírána jako nutně nutná, proti integraci v roce 2000 započaté institucionální výstavby EBOP do Smlouvy o EU se však nikdo nestavěl. Německý návrh o zavedení rozhodování kvalifikovanou většinou byl zamítnut a EOBP zůstala mezivládní. Multilaterální prvky byly prosazovány alespoň podporou vzniku Politického výboru a Bezpečnostně politického výboru, centrálního vykonavatele civilního a vojenského řešení v rámci EBOP. Další vůli k integraci ukázalo Německo v Nice společně s Itálií v představeném návrhu flexibilizace a zesílené spolupráce v bezpečnostní a obranné oblasti. EU se pak usnesla k výstavbě civilních a vojenských prostředků do roku 2010 (Military Headline Goal), resp. do roku 2008 (Civilian Headline Goal). Zde Německo přislíbilo 18 000 sil v evropských silách rychlé reakce, čítajících 50 000 až 60 000 mužů k řešení krizí v rámci zajištění tzv. petersbergských úkolů.

Nadějí na nastartování EBOP se zdají evropské „battle groups“, mobilní jednotky, které mají asistovat především operacím v režii Spojených národů. Byly zavedené v listopadu 2004 v rámci plnění „Headline Goal 2010“ a od ledna 2007 jsou akceschopné. Vycházejí z britsko-francouzského návrhu ze summitu v Le Tourquet v únoru 2003, Německo vyjádřilo svůj zájem se k projektu zapojit při mnichovské

bezpečnostní konferenci v únoru 2004. Ministr obrany Peter Struck přitom upozorňoval na nedostatek návrhu předloženého Bezpečnostně politickému výboru EU, kritizoval národní pojetí jednotek a apeloval na nutnou multinacionalitu celého projektu. Německo je spolu s Francií největším zastáncem a poskytovatelem kapacit a je zapojeno do čtyř misí, konkrétně společně s Nizozemím, za účasti Finska, dále za německo-francouzského vedení s účastí Španělska, Belgie a Lucemburska. Za polského vedení se účastní mise spolu s Litvou, Lotyšskem a Slovenskem a další spolu s Rakouskem a Českem.

RÉTORIKA A PRAXE

Německu se ve spolupráci s Francií podařilo uskutečnit svůj zájem na další výstavbě mezinárodního profilu EU a stalo se v 90. letech iniciátorem vývoje SZBP, včetně EBOP, s souladu s přístupem „hájit zájmy, vyvíjet vedoucí roli.“¹¹ Udávalo trendy a iniciovalo reformy, na druhé straně však na národní úrovni jen málo přispívalo ke skutečnému prosazení těchto reforem, ať skrze nedostatečnou podporu vlastní obrany nebo malých investic do zbrojení EBOP, čímž nenaplňovalo nastavená kritéria.¹² Naskytá se otázka, zda se nedostatečné poskytování vojenských zdrojů dá interpretovat jako logický důsledek specifického německého chápání evropských bezpečnostních institucí. Jasně je, že za touto německou pozicí stojí často integrační rétorika, která je v rozporu s ambicemi bezpečnostní a obranné politiky EU. Do roku 2010 hodlá Německo transformovat spolkovou armádu od principu teritoriální obrany k efektivní schopnosti reagovat na krize a posílit tím tak EBOP. EBOP i SZBP chce dotvořit v civilním rozměru. Také v Konventu k Ústavě v roce 2003 společně s Francií navržená „Evropská bezpečnost a obranná unie“ se zakládá na multinacionálních silách, spolupráci v otázkách zbrojení a doposud ve Smlouvě o ZEU ukotvené povinnosti pomoci v případě nutnosti. Také Evropská bezpečnostní strategie z roku 2003 obsahuje díky spolkové vládě odkaz na koncept prevence a silnější důraz na roli OSN.

---

¹¹ Schmalz, Uwe: Deutschlands europäisierte Außenpolitik, Kontinuität und Wandel deutscher Konzepte zur EPZ und GASP, Wiesbaden 2004, S. 315

¹² Schmalz, Uwe: Die europäisierte Macht – Deutschland in der europäischen Außen- und Sicherheitspolitik, in: Schneider Heinrich, Eine neue deutsche Europapolitik? Rahmenbedingungen-Problemfelder-Optionen, Berlin 2001, S. 549)

V ohnisku německé zahraniční politiky se dlouhodobě nachází zapojování do západních struktur, resp. evropská integrace, v současnosti především v oblasti SZBP. Zvláštní angažmá ve spolupráci s Francií chápala spolková vláda jako závazek: jen integrovaná Evropa mohla posílit oblast bezpečnosti a stability. Motivy integračního zapojování byly zprvu historicky podmíněné, dnes se týkají vesměs pragmatického uvažování v relacích náklady-zisk. Hlavním cílem německé zahraniční politiky je požadavek kolektivního jednání, resp. federativní politická unie jako doplnění transatlantické politiky. Německo váže svou zahraniční politiku silně na EU a prosazuje po vlastním vzoru koncept civilní mocnosti ve strukturách EU ve formě stabilizační politiky a civilního krizového managementu. Otázkou zůstává, zda je schopno kvůli nízkým investicím do EBOP svým konceptům efektivně dostat.

SHRNUTÍ

Německá zahraniční politika je od znovusjednocení přes změny vlád vedena kontinuálně jako civilní. Je silně evropeizovaná a Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) tvoří její centrální bod. Ve srovnání s Velkou Británií nebo Francií sledovalo Německo v 90. letech nejradikálnější vizi spojené Evropy, usilovalo o zavedení rozhodování kvalifikovanou většinou a silněji integrovanou SZBP. Po britsko-francouzském sblížení z roku 1998, které dynamizovalo výstavbu evropských obranných komponentů, Německo zůstává pozadu a po německo-britském návrhu reformy Rady v roce 2002 vyhasíná i německo-francouzský integrační „motor“. V roce 2004 se připojilo k evropským „battle groups“ a požadovalo multinacionalitu celého projektu. Do roku 2010 hodlá reformovat spolkovou armádu od principu teritoriální obrany k efektivní schopnosti reagovat na krize a posílit tím tak i Evropskou bezpečnost a obrannou politiku (EBOP), za prosazování jejího civilního rozměru.

CONCLUSION

Since the re-unification of Germany, its foreign policy has been continuously construed upon civil aspects, despite changes of political leadership. The policy is Europeanized to a great extent, and the Common Foreign and Security Policy (CFSP) constitutes its pivotal element. In the 1990s Germany, in comparison to Great Britain or France, pursued the most radical vision of united Europe, and endeavoured to introduce the system of qualified majority voting and closer integration in the area of CFSP. After the British-French rapprochement of 1998, which accelerated the dynamics of European defence components, Germany started to lag behind. Moreover, the German-French integrationist engine is decelerating in the light of the 2002 German-British reform initiative. Two years afterwards, Germany joined European “battle groups” and insisted on their multinational character. Until 2010, in line with the German reform proposals, community troops should be effectively deployed in reaction to crises, and not merely act upon the principle of territorial defence. Thus, the European Security and Defence Policy should be enhanced and its civil dimension strengthened.

Jan Prášil

Člen Evropského programu Asociace pro mezinárodní otázky. Zabývá se německou vnitřní a zahraniční politikou, především pak německou evropskou politikou a vztahy Německa a Ruska, dále pak vztahy Evropské unie k Ukrajině a jejich energetickou dimenzí. V současné době studuje jako stipendista bavorské vlády na Univerzitě Ludwiga Maximiliána v Mnichově.
